

Carly Schabowski

Hodinář z Dachau

Vzdal se jediné věci, která mu ještě zbyla.

Hodinář z Dachau

Copyright © Carly Schabowski, 2021

First published in Great Britain in 2021 by Storyfire Ltd trading as Bookouture.

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Ondřej Horník, 2022

Cover © Zhivko P. Petrov, 2022

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2022

twitter.com/knihydobrovsky

www.facebook.com/KnihyDobrovsky.cz

ISBN 978-80-277-2876-3 (pdf)

Carly Schabowski

Hodinář z Dachau

*Mému otci, kterému se moje první kniha moc líbila,
a tak doufám, že se mu bude zamlouvat i tahle!*

PROLOG

CORNWALL, ANGLIE

1980

Okno bylo otevřené, takže chladný zimní vzduch pronikal do místnosti a studil ji, když spala.

Probudila se, nos ji zábl, a tak si přetáhla přikrývku přes hlavu. Věděla, že by mohla vylézt z postele a prostě okno zavřít, ale nikdy to neudělala, dokonce ani když pršelo nebo když sněžilo a mráz na sklo kreslil pavučinové vzory. Milovala tu svobodu – svobodu sama se rozhodnout, jestli bude mít okno otevřené, nebo zavřené. Byla to hloupost, ale stal se z toho zvyk, téměř až nutkání, a ona se jej už nedovedla zbavit.

Nakonec se v posteli otočila čelem k oknu a nechala přikrývku, aby jí sklouzla z tváře. V pokoji vládla těžká šed, jakou přináší rána zkraje zimy, když světlo přichází na svět pozdě a i ty nemnohé paprsky, které si dokážou probít cestu, tlumí purpurové a šedé mraky plné sněhu.

Byl čas.

Zachvěla se, ne zimou, ale uvědoměním, že se to opravdu stane a ona tomu bude muset čelit. Bude muset čelit všem těm lidem a nechat je spatřit, kým kdysi bývala.

Přemohla se, spustila nohy z postele, elegantně jako tanečnice, a protáhla si prsty, aby rozproudila krev. Kousek po kousku se oblékla do upnutých chrpově modrých šatů s úzkým pasem a vlasy si stáhla do

volného drdolu. Stála a prohlížela se ve vysokém zrcadle. Když se na svůj odraz podívala přimhouřenýma očima, jako by zase viděla mladou ženu. Pak toho nechala a otevřela oči dokořán, aby se spatřila, jaká je doopravdy. Tenké vrásky v obličejí a šedivé pramínky vlasů svědčily o uplývajícíím čase, o každé minutě, dokonce i vteřině – každičká její část byla poznamenaná časem.

Použila trochu světlé rtěnky, na tváře nanasla růž a dospěla k názoru, že je hotovo. Už byla na cestě z pokoje, když tu její pravá ruka náhle popadla levé zápěstí; pod prsty ucítila svou hebkou kůži. *Jak jsem mohla zapomenout?*

Otevřela šperkovnici a vyndala z ní zlaté hodinky. Drahokamy zasazené v řemínku se na světle matně zatřpytily.

Když si je připínala, vyhlédla z okna.

Začalo sněžit.

KAPITOLA PRVNÍ

IZÁK

LEDEN 1945

O bloha vypadala, jako by někdo propíchal sametovou látku jehlami – pronikaly skrz ni třpytivé špendlíkové hlavičky světla. Izák pozoroval hvězdy, čekal, jestli se některá z nich utrhne a vyrazí napříč hutnou prázdnotou, zanechávajíc za sebou světelnou stopu a kupu přání do nadcházejícího roku.

Jeho dech se mu vznášel nad hlavou, svíjel se vzhůru jako dračí výdechy a on musel brzy uznat porážku a sklopit zrak, aby se soustředil na kroky bořící se hluboko do křupajícího zmrzlého sněhu.

Všude kolem něj bylo ticho, ale to Izáka neznepokojovalo – uklidňovalo ho to. V tichu se neskrývá žádná hrozba, žádná smrt. Věděl, že ticho skýtá bezpečí jemu i ostatním.

Došel na roh ulice, kterou znal celý svůj život. Nyní byla přikryta sněhem, takže vypadala jako z jiného světa – čistšího a možná jasnějšího. Jako malý chlapec si na těchto ulicích hrával, zatímco otec pracoval v krámě, opravoval hodiny, zámky a cokoli, co nikdo jiný spravit nedokázal. Byl pyšný na svou schopnost vyznat se ve složitém mechanismu viktoriánských kočárových hodin či zamčené šperkovnice, pro jejíž otevření bylo třeba vyřešit hlavolam. Večer pak vždycky s rozžářeným obličejem vyprávěl, jak se konečně dokázal poprat se svým nejnovějším úkolem – hodinkami poslanými z Anglie jakýmsi

mužem, který dostal doporučení na jeho výtečné služby, nebo cestovními hodinami od dámy z Mnichova, jež měly pod ciferníkem maličký kolotoč s drobnými zlatými myškami. Izák strávil mnoho večerů posloucháním vyprávění o mechanice času a o uzamčených truhlách s pokladem. Připadal si při tom, jako by jeho otec podnikal nějaká dobrodružství, a ne pouze opravoval rozbité věci lidí kolem.

Zakroutil hlavou, zahnal tu vzpomínku a vykročil přes ulici směrem ke krámku, který nyní patřil jemu. Rozhlédl se vlevo a vpravo, okamžik jen tak stál, aby se ujistil, že ticho je stále jeho přítelem. Pak ometl sních z klíčové dírky. Jeho ruka přitom zavadila o závoj ledového poprašku na dveřích a odhalila cíp hvězdy, kterou nyní nosil i on sám.

Cvaknutí západky se hlasitě rozlehlo ulicí. Izák ji šeptem pokáral, jako kdyby ho snad měla poslechnout, jako by otcovským hlasem konejšil dítě.

Když otevřel dveře, z nízké střechy se zaduněním sklouzl sních a Izák ucítil, jak se mu rozbušilo srdce. Pomalu, opatrně za sebou zavřel. Ještě zahlédl, že jeho stopy tam venku již pomalu pohlcuje bílo.

Neodvážil se zapnout světlo – odhalenou žárovku visící uprostřed místnosti –, raději jen zapálil svíčku z mléčně bílého vosku, už natavenou a nakloněnou na stranu.

Krámek byl zavřený již téměř rok; silná vrstva prachu, která se za tu dobu usadila na skleněných vitrínách, zahalovala výhled na zlaté, bronzové a stříbrné hodinky a hodiny žijící uvnitř. Vysoké stojací hodiny v rohu tupě odtikávaly vteřiny a jejich zvuk se rozléhal v tichu.

Izák přešel ke své židli za pultem – podlaha pod jeho kroky vrzala – a posadil se. Položil svíčku na pracovní desku a promnul si nohy. Zima ztuhlost způsobenou zraněním v dětství ještě zhoršovala; svaly a šlachy mu nyní svíralo podobně vystrašené napětí jako jeho srdce.

Předklonil se a pomalu sklouzl na všechny čtyři. Ohnutými artritickými prsty vypáčil jedno malé prkno v podlaze a odhalil poklad,

který skrývalo – dědečkovy kapesní hodinky. Posadil se na židli a stiskl drobný zámeček. Hladká zlatá krytka svižně cvakla, otevřela se a odkryla pohled na ciferník; ručičky se zastavily v čase 3.32. Izák zaťukal na sklo, jako to dělával, když byl malý chlapec – jako kdyby to jemné poklepání snad mohlo přimět ručičky, aby se znovu daly do pohybu.

„Hlupáku,“ promluvil do ticha. „Ty starej hlupáku.“

Toužil si strčit hodinky do kapsy a odnést si je domů, ale věděl, že nesmí. Tohle byla jen vzpomínka, návštěva dávného přítele, té části rodiny, kterou měl ještě nablízku. Hana, jeho žena, zemřela před deseti lety – předtím, než se svět zbláznil a než byl zbytek její rodiny v Berlíně shromážděn a zmizel kamsi do tmy.

Dnes Izák věděl, kam odjeli, ale tehdy mu připadalo, jako by prostě zmizeli. Byl vděčný za to, že Hana zemřela včas, před tím vším.

Zacvakl hodinky a přešel dlaní po hladkém kovovém víčku. Vždycky si říkal, že do něj jednoho dne něco vyryje, ale nikdy nevěděl, jaká slova nebo jaký obraz by to měl být. Nyní hodinky položil na pracovní desku a podal si gravírovací nástroj, drobné jehly rychle tepající nahoru a dolů. Pomalu a pečlivě začal psát své jméno – *Izák Schüller* – a potom: *Vzpomeňte na mě. Leden 1945.*

Když skončil, sfoukl ze zlatého plíšku prach a odhalil své dílo. Pak hodinky otřel, zabalil je do plátna a vložil je zpátky do skrýše; prkno zajistil hřebíkem se zlatou hlavičkou.

Jakmile byl se svým úkolem hotový, už se v krámku dál nezdržoval; neohlédl se na poklady, které nechával za sebou, dokonce ani na Haninu fotografii stojící vedle účetních knih vázaných v modré kůži.

Na jeden nádech sfoukl svíčku a pomalu otevřel dveře. Než vyšel ven, rozhlédl se po ulici, jestli tam něco – někdo – nečeká.

Normálně by byl zamkl dveře, ale tentokrát ne – k čemu by to bylo? Místo toho strčil ruce do kapes kabátu, sklonil hlavu proti ledovému

větru a vyrazil k domovu; jeho levá noha zanechávala ve sněhu o něco větší otisky, jak se bolestivě snažila stačit té pravé.

Izákův dům bylo drobné stavení uhnížděné v údolí mezi zvlněnými kopci, jejichž svahy na jaře a v létě pokrývala svěží zelená tráva. Ve vánku se pohupovaly a proplétaly jasně rudé vlčí máky, nadýchaná modrá kola květů chrpy a vysoké kopretiny. Zastavil se, pohlédl na ty kopce a na svůj dům – tmavou siluetu pod nimi – a zadoufal, že ještě někdy spatří jaro. Možná ano, pomyslel si. Tohle byla malá vesnice, jen pár set duší žijících mezi poli a pastvinami, a kromě místní policie trvající na tom, že musejí na šatech nosit příšitou Davidovu hvězdu a že všichni židé musejí odevzdat své živnosti Říši, zatím nikdo nepřišel, aby je odvedl. Dokonce i jeho krámek zůstával nedotčen – Říše očividně neměla o ty drobné poklady, jež skrýval, žádný zájem.

Když znovu vykročil, ucítil na šíji lehký dotek, podobný jako když se kdysi v tlumeném světle skláněl nad stolem a probíral se součástkami opravovaných hodinek a Hana ho znenadání rychle políbila.

Otočil se, téměř s nadějí – hloupou nadějí –, že ji spatří, hlavu bude mít oмотanou krémově bílou vlněnou šálou a rty jasně rudé od mrazu. Ale byl tam sám.

„Ty starej hlupáku,“ promluvil nahlas a pak se zasmál. Došel k názoru, že si s ním pohrává chlad a únava. Už se chtěl otočit zpět, když tu se na silnici objevil pár žlutých reflektorů a přes výmoly se řítily k němu.

Izák měl sen, že je zase chlapcem. Léto pokrylo údolí hustým kobercem lučních květů a proti vymetené obloze se vypínaly stromy všech možných odstínů zelené. Ležel na zádech, cítil, jak ho do zad lechtají stébla trávy.

Hana byla po jeho boku. Pohnul rukou a sevřel její dlaň ve své. Vnímal teplo její kůže, cítil její sladkou vůni, ale neodvážil se na ni pohlédnout, aby mu nezmizela.

Slyšel krákání vran a strak ve větvích, jak halasí, aby ochránily svá mláďata; cvrlikání a štěbetání vrbců a sýkorek mezitím propůjčovalo té písni trochu jemnější nádech.

„Musíš už vstát,“ řekla mu Hana.

„Já nechci,“ odvětil.

„Nebud' takový, Izáku. Můžeš a musíš.“

„Ale kam půjdeš ty?“ Izák se konečně otočil a pohlédl na ni, avšak místo jejího obličej – jejího milovaného dětsky kulatého obličej s baculatými tvářičkami a drobným, tupým nosíkem; jejích očí tvaru mandlí, velikých jako kočičí a zeleně a jantarově jiskřících – spatřil hlavu muže s hustým knírem a šikmýma šedýma očima.

„Vzbuď se!“ křikl ten muž.

Izák náhle otevřel oči dokořán.

„Kde to jsem?“ zamumlal.

„Už se o mě opíráš celé hodiny. Úplně mi ztuhla ruka. Nechal bych tě spát dál, vážně jo, ale nemůžu se ani hnout,“ řekl ten muž.

Izákovi, který měl kolena přitažená k bradě, zdřevěněly nohy, a když se jimi pokusil pohnout, rozlilo se mu v nich bodavé mravenčení.

„Stoupni si na chvíli, ale ne na dlouho, nebo přijdeš o místo,“ řekl ten muž s šedýma očima.

Izák se opřel o dřevěnou stěnu dobytčího vagonu, váhavě se postavil a postupně si protřepal nohy. Mezitím se rozhlížel kolem. V mdlém denním světle pronikajícím mezi prkny toho moc neviděl, ale dokázal rozeznat lidi ležící na podlaze. Byli přikrytí kabáty a dekami a pod hlavami měli tašky místo polštářů. Mačkali se na sebe jako klubko koťat tisknoucích se k matce, aby je zahřála.

Izák si dýchl do sepjatých rukou. Vzduch ve vagonu byl mrazivý, a i když mezi prkny táhlo, průvan nedokázal odnést zatuchlý pach zaschlého lidského potu a špíny.

„Nastoupil jsi pozdě.“ Muž s šedýma očima se postavil vedle Izáka. „Já jsem Eliáš. Potřásl bych ti rukou, ale přijde mi, že se to sem nehodí.“

„Izák.“ Znovu si dýchl do dlaní.

„Šťastlivec, to jsi především,“ opáčil Eliáš.

„Šťastlivec?“

„Jak jsem řekl, jsi tu zatím – jak dlouho – pár hodin? Já už jsem tady nejspíš několik dní, ale já měl taky štěstí – někteří už tu strávili týden.“

Izák se rozhlédl kolem sebe. Zachytil pohled jakési ženy s vyzáblou a bledou tváří. Pažemi objímala dvě menší spící postavy; pod víčky se jim míhaly sny. Izák zadoufal, že prospí celou cestu – nedokázal by se jim podívat do očí.

„Ačkoli,“ pokračoval Eliáš, „i oni mají štěstí. Viděl jsem vagony, ve kterých lidi museli stát, nebylo kam si sednout. Dokážeš si to představit, celý týden stát?“

„Kam jedeme?“ zašeptal Izák. Horký dech se mu vznášel jako obláček bílého kouře před obličejem.

„Kdo ví? Já jsem nastoupil poblíž Kolína, ale tihle, co jsem tak pochopil, jsou z Československa a taky pár Francouzů. Teče ti krev z hlavy, víš to?“

Izák se dotkl svého zátylku a nahmatal bouli a drobný šrám; krev z něj mu zasychala na krku. Odtáhl ruku a spatřil karmínovou šmouhu.

„Když jsi nastoupil, vypadalo to špatně. Hodili tě sem a my už si mysleli, že jsi mrtvý. Trochu jsem ti záviděl. Říkal jsem si, že bych chtěl být jako ty... víš, jak to myslím. Mrtvý.“

Izákovi se trochu třásla ruka. Zaťal pěst, aby rozhýbal ztuhlé klouby. „Moc si nepamatuju, co se vlastně stalo. Vzpomínám si na světlá nějakého auta. Byl jsem poblíž domova. A pak... nic.“

„Tak je to lepší,“ řekl Eliáš. Vlak vjel do zatáčky a jeho tělo to přitisklo k Izákovi. Když se pak dostali zpátky na rovinku, klapání kol opět zrychlilo. „Já byl celou dobu při vědomí. Nahnali nás do školy a řekli, ať si vezmeme tašku s osobními věcmi. Že prý budeme repatriováni někde jinde.“

„Ale to my nebudeme...“ opáčil Izák.

„Ne. Nebudeme. Oni si myslí, že jsme blbí, víš? Myslí si, že nevíme o těch táborech. Mně je jasné, kam mířím. Jak jsem řekl, raději bych byl zemřel, než abych musel prožívat tohle.“

Vlak náhle začal brzdit, dobytčí vagony sebou házely a zpod podvozku se valila pára. Izák se chytil Eliáše za kabát a on udělal totéž. Lidé kolem nich se začali zvedat do sedu a mnuili si unavené, vyděšené oči.

Jakmile vlak roztřeseně zastavil, lidé začali vstávat. Pevně svírali své děti, své tašky a ruce hledající trochu útěchy.

„Zastavili jsme,“ pronesl Izák hloupě.

Davem se protlačilo nějaké dítě a přitisklo tvář k prknům dveří, pokoušelo se vyhlédnout tenkou škvírou ven.

„Vidíš něco?“ ozval se hlas odněkud zezadu.

„Myslím, že je to nástupiště. Nevím. Jsou tam nohy. Vidím nohy!“ zakřičel chlapec vzrušeně.

„Bosé nohy?“ zeptalo se jiné dítě.

„Ne. V černých botách. Myslím, že někam jdou.“

„Pojď zpátky. Pojď si sednout,“ pokárala hochu jeho matka.

„Ty nemáš žádná zavazadla,“ sklopil Eliáš zrak k Izákovým prázdným, třesoucím se rukám.

Izák se rozhlédl po ostatních, kteří svírali malé cestovní tašky a kožené kufrы. Potom si strčil ruce do kapes kabátu a zjistil, že až na studený železný klíč od vchodových dveří jeho domu jsou prázdné.

„Nelam si s tím hlavu,“ řekl Eliáš. „Co by si člověk na výlet jako tenhle vlastně měl vzít? Knihy? Oblečení? Jídlo? Mně dali tak málo času,

že jsem si zabalil úplně nesmysly – třeba časopis. Ze všech možných věcí zrovna časopis o truhlářině! Pochybuju, že jsem ho kdy v životě vůbec otevřel, a stejně jsem ho popadl – no rozumíš tomu?“

Eliášovo neustávající žvanění připadalo Izákovi uklidňující. Dokázal sám sebe přesvědčit, že dokud Eliáš mluví, nic se ve skutečnosti neděje.

„Chtěl jsem si vzít taky svůj notový sešit, ale pak jsem si řekl, že tam, kam mám namířeno, sotva budu mít k dispozici piano, a tak jsem ho tam nechal. Ale teď si říkám, že jsem si ho možná měl vzít – patřival mé matce, takže by bylo hezké mít ho teď u sebe.“

Izák si vzpomněl na svůj vlastní majetek: zelený župan, visící přehozený přes opěradlo houpacího křesla v ložnici, sadu stříbrných hřebenu a kartáčů, která patřivala jeho ženě a dodnes ležela na prádelníku spolu s drobnými lahvičkami parfémů, k nimž si občas přičichl, aby ještě jednou cítil její vůni.

Kdopak se asi nyní postará o můj dům? Pomyslel si. Bude tam někdo žít mezi jeho šaty a knihami?

Dveře vagonu se náhle začaly odsouvat stranou a Izák natáhl krk, aby viděl, co je venku.

Jednoho po druhém je vyhnali ven na prašnou, kamenitou cestu; z puklin a spár se drala ven klíčící tráva a plevel, jako kdyby se život odmítal vzdát. Na zemi místy ležely hromádky šedivé břechky, která přes noc zmrzla, a nebe mělo stejnou barvu, bylo hutné a obtěžkané příslibem čerstvého sněhu.

Během pár okamžiků byla cesta plná desítek lidí. Před nimi stáli strážníci, postrkovali je, rozdělávali je do menších skupinek a pak třídili muže a ženy.

„Tady odložte svá zavazadla!“ Před Izákem se zastavil muž v hnědém vlněném kabátě s Davidovou hvězdou přišitou na prsou a páskou na levém rameni. Tváře měl rudé od mrazu. „Jste hluchej? Řekl jsem, ať tady odložíte svá zavazadla! Hned! Na ten vozík!“

Eliáš udělal krok vpřed a položil svůj malý béžový kufr na vozík, na němž se rychle vršila hromada zavazadel.

„Nemějte starost, nemějte starost,“ opakoval ten muž. „Dostanete to zpátky. Vy... řekl jsem vám, abyste položil svá zavazadla na vozík,“ otočil se znovu k Izákovi.

„Já nic nemám,“ odvětil Izák prostě.

„Nic? Žid, který nic nevlastní?“ Muž civěl na žlutou hvězdu na Izákově kabátě.

Izák pozdvihl prázdné dlaně. Muž se na něj ušklíbl, jako kdyby na někoho jako Izák zrovna čekal. Udělal tři čtyři kroky k vysokému strážnému v uniformě SS, který postával bokem a kouřil cigaretu. Teplý černý plášť měl přitahený k tělu a límec zvednutý, aby mu chránil krk před chladem. Izákovi připomínal vránu.

Černá vrána poslouchal, co mu strážný povídá, a zaškubal knírem, možná v úsměvu. Zkušeně prsty odcvrknul cigaretu a ta odletěla do hromady sněhu. Izák si představil, že zhasla se zasyčením, jako to dělávaly svíčky, které měl doma.

Ti dva zamířili k Izákovi. Pohlédl na Eliáše, který právě nějakému dalšímu muži mumlavě vyprávěl o svém magazínu a jestli bylo opravdu správné rozhodnutí vzít si raději ten než sešit s notami.

„Jméno?“ Muž s knírem se postavil před Izáka. Byl jistě o hlavu vyšší než on, možná i víc.

„Izák. Izák Schüller.“

„Tady můj kápo říká, že nemáte žádný majetek.“

„Ne.“

„Vůbec nic?“

Izák cítil, jak se potí v podpaží, i když se jeho dech srážel v chladném vzduchu.

„Ne. Vůbec nic.“

Muž znovu zacukal knírem. Pak se voják otočil ke kápovi a zašeptal mu do ucha něco, co mu vyloudilo úsměv na tváři.

Náhle kápo Izáka praštil obuškem do břicha. Izák se zhroutil k zemi a schoulil se do klubíčka. Muž mu uštědřil další ránu – do zad, do ledvin.

„Narovnejte se!“ přikázal kápo. „Tak dělejte.“

Navzdory bolesti se Izák natáhl a položil se na zem jak široký, tak dlouhý. Dýchal rychle a přerývaně.

Kápo se nad ním sklonil a rukama šmátral v kapsách Izákova kabátu. Tvářil se rozčileně a zklamaně, že neobjevil žádné šperky, hodinky nebo peněženku. Potom se usmál. Pomalu vytáhl kožené pouzdro, jen o trochu větší než obálka na dopis. Ukázal ho muži s knírem, jako by šlo o nějakou cennou trofej.

„Aha, takže nic, říkáte,“ pronesl muž s knírem. „Vstaňte.“

Izák se zapřel dlaní o kamenitou zem a vytáhl se na nohy. Stál lehce skrčený, rukama si objímal břicho v místech, kam ho obušek uhodil nejtvrději.

Pohlédl doleva, jestli je tam Eliáš, známá tvář, někdo, kdo by mu mohl pomoci. Ale ten už stál v řadě se zhruba třiceti dalšími muži, zrak upírali k řadě baráků a plotu z ostatného drátu před nimi.

Podíval se zpátky na muže s knírem. Ten rozbalil kožené pouzdro a odhalil drobné zlaté a stříbrné nástroje, které skrývalo. Vytáhl maličký šroubovák a podržel si ho před očima, aby si prohlédl jemnou rytinu – Izákovo jméno.

„Co je to?“ zeptal se.

„Patřivaly mému otci,“ vydechl Izák s námahou. Pohmožděné plíce ho pálily. „Teď jsou moje.“

„Vaše? A co s nimi děláte?“

„Opravuji hodinky, hodiny. Občas hrací skříňky a šperkovnice s hlavolamem. Někdy i hračky.“

„Hračky?“

„Ano, dětské hračky.“

„Parní lokomotivy?“

Izák přikývl.

„A hodiny, říkáte? Co třeba stojací hodiny... když jednou zmlkly, dokážete je znovu rozhýbat?“

„Bývají složité, chce to trpělivost, ale ano, umím to.“

To muže s knírem očividně zaujalo. Vrátil droboučký šroubovák do pouzdra. „Co dalšího?“

Izák se snažil vzpomenout na všechny věci, které mu za ty roky prošly pod rukama. „Zámky, ale ne s těmi si dokážu poradit jen někdy... rádia, ale většinou hodinky a hodiny.“

Muž s knírem ztratil zájem. Izákovo pouzdro s nástroji si strčil do kapsy. „Zařadte se,“ řekl a kývl směrem ke kratšímu zástupu mužů, vyčleněných od ostatních, kteří nyní mířili k černé bráně a strážným věžím obsazeným vojáky s puškami. Izák v tom menším hloučku zahlédl i Eliáše.

„Počkejte v řadě, dokud vám někdo neporučí, abyste se pohnuli.“ Kápo postrčil Izáka směrem k mužům, kteří stáli a chvěli se zimou. Ruce měli v kapsách a oči upírali na tábor před sebou, z jehož budov stoupala v hustých chomáčích oblaka kouře.

KAPITOLA DRUHÁ

FRIDRICH

Než auto skřípavě zdolalo štěrkovou příjezdovou cestu, sněžení přešlo v šedivou plískanici stékající po oknech vozu. Fridrich dlaní otřel zamlženou vnitřní stranu skla a zadíval se na zkraslený obraz třípatrového domu z červených cihel, jehož arkýřová okna shlížela na příjezdovou cestu. Pohlédl do okna, jestli někdo zaznamenal jeho příjezd, ale viděl pouze matnou oranžovou záři lampy linoucí se zevnitř.

„Tak jsme tady,“ otočil se k němu řidič. „Počkejte tu a já přinesu deštník.“

Fridrich jeho pokyn ignoroval a okamžitě otevřel dveře. Ledový déšť mu stékal za límec arazil si cestičku dolů po páteři. Fridrich se zachvěl. Přeběhl k černě nalakovaným vstupním dveřím a několikrát na ně zabouchal mosazným klepadlem.

„Fridrichu!“ usmála se na něj matka, když otevřela dveře.

Fridrich udělal krok vpřed, aby matku objal, ale ona mu místo toho jen položila dlaň na hlavu, jako kdyby mu udělovala požeňání. „Jsi mokrý,“ řekla a otřela si ruku do své krémové sukně.

„Kde je otec?“ zeptal se Fridrich.

„Přivezl sis všechny své věci?“ Matka pohlédla přes jeho hlavu na řidiče přinášejícího tři hnědé kožené kufry. „Své knihy? Budeš je potřebovat.“

„Ano. Kde je otec?“

„V práci.“ Řidiči pokynula ke schodům nahoru do patra: „Druhý pokoj nalevo.“ Pak obrátila pozornost zpátky k chlapci. „Co to děláš?“

Fridrich si nebyl jistý. Stál vedle zmlklých stojacích hodin a na lakované dřevě podlahy z něj kapala voda. Chytil se lemu svého školního saka a rozhlédl se kolem, jako kdyby mu vstupní hala měla poskytnout odpověď.

„Vždyť nám promáčíš podlahu.“ Matka pohlédla na jeho nohy. „Běž se převléknout. Večeře je v sedm, až uslyšíš zvonec.“ Vykročila ke dveřím vedoucím do místnosti s arkýřem. Na prahu se ještě zastavila a ohlédla se k chlapci. „Moc ráda tě vidím, Fridrichu. Je dobře, že jsi doma.“

Když za sebou zavřela dveře, Fridrich dlouze vzdychl, jako kdyby celou tu dobu zadržoval dech. Neusmála se, když říkala, že ho ráda vidí. Fridrich doufal, že možná aspoň pro jednou chtěla, aby byl doma, aby byl s ní. Ale ona z jeho příjezdu radost neměla, to bylo zřejmé.

Vyšel po schodech do patra a vkročil do svého pokoje: postel pro jednoho otočená k úzkému oknu s výhledem na štěrkovou příjezdovou cestu, na podlaze hustý zelený koberec sladěný se zelenými závěsy, na stole malá zarámovaná fotografie rodičů. Ve škole měl mnohem víc věcí – obrázky na zdech, knihy, hračky. Shlédl ke kufrům na podlaze. Přivezl si všechno, co dokázal v tom krátkém čase, který dostal, zabalit. Ale odjížděl tak narychlo, že tam většinu svého majetku nechal. Jeho župan, to věděl určitě, stále ještě visel na vnitřní straně dveří jejich pokoje, hned vedle Ottova. Toho také povolali domů.

„Co si myslíš, že se děje?“ zeptal se ho Otto, zatímco rychle balili, tváře zrudlé námahou.

„Nic. Možná že až přijedeme domů, bude tam stromek a dárky, protože jsme s rodiči nebyli na Vánoce?“ navrhl Fridrich s nadějí v hlase, ačkoli tomu sám doopravdy nevěřil.

„To pochybuju. Odjíždí přece půlka školy. Já myslím, že jde o ty bomby minulý týden – že to všechny naše rodiče pořádně vystrašilo.“

„Moje ne.“ Fridrich se posadil na podlahu, přitáhl si nohy k hrudi a objal si je rukama. „Těm je to jedno. Vsadím se, že by byli šťastní, kdyby nějaká bomba padla rovnou na školu.“

„To neříkej.“ Otto ho svou baculatou pěstí hravě uhodil do ramene. „Jen mají spoustu práce. Vždyť tvůj otec je vůdcova pravá ruka! Kvůli vši té práci se pořád musí stěhovat. A tvoje matka, no, ta musí vždycky jet s ním, ne? Kamkoli přijedou, musí mu zařídit příjemný domov. Moje matka říká, že to je nejdůležitější úkol, který žena má – postarat se o svého manžela. Jednou chci mít taky takovou.“

„A co jejich syn?“

„Ale no tak, Ríšo. Vždyť to není tak hrozný. Teď je navštívíš, a než se naděješ, budem zase zpátky tady.“

„A co když ne?“

Otto pokrčil rameny. „Tak si budeme posílat dopisy a budeme se vídat přes léto. Dáš mi vědět, jaký je váš nový dům? Možná bych mohl přijet a strávit u vás prázdniny.“

„Moc nový není. Už tam žijí skoro dva roky, ale já ho ještě neviděl.“

„No, takže pro tebe nový je! Pomysli na všechna dobrodružství, co bys tam mohl zažít. Páni, doufám, že ti pořídili zahradu. Mohli bychom si postavit domek ve větvích!“

Nyní stál Fridrich u proužku okna v jejich novém domě na venkově nedaleko Mnichova a vyhlížel na šedou štěrkovou cestu, šedou kamennou zeď, která pozemek obklopovala, a černou bránu, která všechny držela bezpečně uvnitř. Proč je tady všechno šedé? Kde je zahrada?

Vyšel z pokoje a zkusil vzít za kliku u několika dveří naproti přes chodbu – z nich jistě bude výhled na zahradu – ale všechny byly zamčené. Postupně jednotlivé dveře vyzkoušel – jednou, dvakrát –, a dokonce

se pokusil svým tělem vyzáblého jedenáctiletého hochu do silného dubového dřeva zatlačit, jako by se mu snad mělo poddat.

Rozmrzele se vrátil do svého pokoje, vlezl si do postele a zakrátko upadl do neklidného spánku. Po studených tvářích mu tiše stékaly slzy.

Zvonec zvonící k večeri probudil Fridricha třemi údery. Jejich ozvěna se odrážela od holých stěn jeho pokoje a dál chodbou se zamčenými dveřmi. Posadil se na kraj postele a ospale si promnul oči. Potom otevřel svou tašku a vytáhl z ní čistou světle modrou košili a námořnicky modré kalhoty.

Když se oblékl, vydal se po schodišti dolů. Prohlížel si obrázky visící na zdech – pobřežní krajinu, o níž jeho matka tvrdila, že ji namalovala, když byla ještě malá holka; zašlou sépiovou fotografií svého dědečka a svého otce jako malého hochu – jejich uhlově černé oči vypadaly jako mrtvé, a přesto jako by se na něj upíraly, když procházel okolo.

„Pospěš si,“ dolehl k němu matčin zvučný hlas a on zbytek schodů zdolal rychlými kroky. Když doběhl do haly, začal se rozhlížet kolem, kde asi leží jídelna.

„Tady. Já vidím, jak se loudáš!“

Fridrich se podíval doleva a skrz pootevřené dveře uviděl bílé lněné ubrusy, potom příbory a potom svého otce.

Vešel dovnitř a zaujal místo, které pro něj bylo prostřeno u okna. Otec seděl v čele stolu, matka naproti němu, oblečená ve švestkových taftových šatech, které se příliš nehodily k jejím platinově blondatým vlasům.

„Dobrý den,“ pozdravil otce, zatímco si na klín rozkládal ubrousek.

Otec vzhledl od štosu papírů, které pročítal. „Tak jsi přijel.“

„Ano.“

„U stolu se nechte, Petře,“ promluvila matka vysokým, lehkým hlasem. Zahihňala se, když ji otec poplácal po ruce.

„Máš pravdu, má drahá. Je to tak. Máš nové šaty?“

Matka si uhladila látku v klíně. „Jsou ušité podle fotografie Eviných šatů, které měla na sobě, když byli s vůdcem v divadle. Myslím, že jsou téměř úplně stejné!“

„Vypadáš nádherně, má drahá. Opravdu nádherně.“ Znovu ji poplácal po ruce.

Fridrich se na židli zavrtěl.

Do místnosti vešla služebná v pruhovaných modro-bílých šatech, vlasy měla zakryté kusem chrpově modré látky. Obcházela stůl a nalévala jim polévku do talířů; na Fridricha se při tom ani nepodívala.

Když došla k němu, ucítil ji – páchla zeminou, s níž si jako dítě hrával, potom a zatuchlostí, páchla jako vlhký sklep, jako kdyby se skrývala mezi zaprášenými lahvemi vína a krabicemi se starým obléčením. Ruka se jí chvěla, když mu nalévala polévku, a tak jí trochu vyšplouchlo z mísy na ubrus.

„No tedy! Anno!“ vykřikla matka.

Anna nezvedla zrak, nepromluvila. Ruka se jí roztřásla ještě víc a Fridrich skrz napjatou bílou kůži na jejím zápěstí uviděl pavučinu modrých žil.

„Anno, běžte. Pošlete sem Gretu. Vy už se nevracejte, nemám na vás dnes náladu.“

Fridrich pohlédl na otce. Ten vypadal, jako by služebnou vůbec nezaregistroval, a s chutí si lžící nabíral polévku. Občas mu trochu ulpělo na kníru a on vystrčil jazyk jako had a rychle kapičku slízl.

„Opravdu si myslíš, že tohle je dobrý nápad, Petře?“ zeptala se matka, když Anna odešla. „Proč nemůžeme zaměstnat nějaké místní děvče jako poslední? Tohle nebude fungovat, prostě nebude.“

Otec ji ignoroval a obrátil pohled k Fridrichovi. Oči se mu skrývaly pod obočím tak hustým, že si Fridrich nikdy nebyl jistý, jakou vlastně mají barvu.

„Přivezl sis s sebou všechny knihy?“ zeptal se Fridricha.

„Ano, otče.“

„Dobře. Než dorazí učitel, pár týdnů to potrvá, takže očekávám, že do té doby budeš studovat sám.“

„Učitel? Já už se nevrátím do školy?“ Fridrich lžící zamíchal polévku a pomyslel na Ottu.

„Ne.“

„Proč ne?“

Hned jak tu otázku vyslovil, přál si, aby ji mohl vzít zpět. Matka se sykavě nadechla a otec odložil lžící vedle talíře. „Rekl jsem, že ne. Takže to tak bude.“

„Omlouvám se,“ špitl Fridrich. Připadal si zase, jako když byl malý chlapec a vyptával se – *proč je nebe modré, proč nemůžu dostat kousek koláče?* Otázky nebyly dovoleny – ani tehdy, ani dnes.

„Budeš ve svém pokoji, budeš si číst, studovat. A nepleť se pod nohy matce, má dost své práce.“

Dveře se otevřely a do jídelny vešel jakýsi malý muž. Břicho mu viselo přes černý opasek, šedé kalhoty mu pevně obepínaly silná stehna. Fridrich sledoval, jak kráčí k jeho otci, aniž požádal o svolení vstoupit do místnosti. Když konečně promluvil, drobný knírek pod jeho nosem, nápadně podobný vůdcovu, sebou zacukal.

„Tak tady je mám,“ oslovil Fridrichova otce. V koutku rtů se mu okamžitě objevily bílé kapičky slin, což Fridricha přimělo otřít si svá vlastní ústa ubrouskem.

„Dobrá práce, Schmidte.“ Otec si vzal papíry, které mu Schmidt podával.

„Je tady,“ podotkl Schmidt a kývl Fridrichovým směrem, ale jeho slova byla určena matce.

„Dnes přijel,“ odpověděla. V hlase jí zazněla únava.

Schmidt ze sebe vydal zvuk, který Fridrichovi připomněl učitele matematiky – ten podobný zvuk dělával, když mu některý student špatně odpověděl.

Otec zvedl zrak. „Fridrichu, toto je můj asistent herr Schmidt. Občas bude využívat mou pracovnu, když já budu pryč. Neobtěžuj ho, rozumíš?“

Fridrich přikývl.

„Když já tu nejsem a tvá matka je zaneprázdněná, má to tady na povel. Cokoli provedeš, on mi o tom poví.“

Fridrich pohlédl na tlustého Schmidta, jehož tenké rty se teď usmívaly; v koutku úst se mu stále leskly sliny.

„Ano, pane,“ odpověděl.

„Dobře. Výborně. Dorazí zítra?“ zeptal se otec.

„Já sám ho přivedu,“ odpověděl Schmidt, potom se k nim otočil zády a rychle vyrazil ke dveřím. Rázně kráčel pryč a jeho těžké kroky na dřevěné podlaze dutě zněly.

Při představě, že je v domě jenom se Schmidtem, se Fridrich zachvěl. Způsob, jak se na něj Schmidtova temná prasečí očka dívala bez jakéhokoli citu, to, jak ten muž mluvil s jeho rodiči... Fridrichovi to připadalo jako mít v domě učitele, který se nebude ostýchat použití rákosku.

Pomalu jedl svou polévku a snažil se nemyslet na sliny zdobící Schmidtovy rty. Mlčení v místnosti narušovala pouze matka, která začala štěbetat o Evě Braunové, o jejích vlasech, o módě.

„Je tady zahrada?“ zeptal se Fridrich, když bylo chvíli ticho.

„Ano,“ odvětil otec. „Vzadu. Na konci je pár stromů a za nimi malý potůček. Můžeš si tam hrát, ale jen k těm stromům, dál ne. Rozumíš?“

„Ano, pane.“

„Dobře.“

„Můžu si postavit domek ve větvích? Pak by možná mohl na návštěvu přijet Otto...“ Když Fridrich spatřil výraz v otcově tváři, zmlknul.

„Otto na návštěvu nepřijede,“ řekla matka. „A žádný domek ve větvích.“

Fridrich se chtěl zeptat proč, ale věděl, že to není dobrý nápad. Místo toho se otázal: „Přivezli jste s sebou mou vlakovou soupravu?“

„Ach, Fridrichu!“ Matka si hrála s perlami kolem krku. „Ještě tu nejsi ani den, a už mě ta záplava otázek, co z tebe padá, naprosto zmožila!“

„Ale no tak, Liesl.“ Otec vstal a políbil ji do vlasů. „Víš přece, že se tvá matka snadno unaví, Fridrichu. Musíš jí dopřát klid.“

„Chtěl jsem se po ní podívat, ale ty další pokoje jsou zamčené.“

„Já už jsem ji našel. Je v jednom prázdném pokoji, zítra ti ji přinesu.“

„Kdybyste mi dal klíč, můžu si ji vzít sám?“ odvážil se navrhnout Fridrich. Chtěl spatřit výhled z domu, zahradu a potok; představoval si, jaké by to bylo, kdyby si jednoho dne mohl postavit domek na stromě, sedět vysoko ve větvích, téměř se dotýkat oblohy. „Aspoň bych tím vás nebo matku neobtěžoval.“

Otec se opřel v židli. „Řekl jsem, že ti ji přinesu. Stejně nechápu, proč si s tím chceš hrát... lokomotiva je rozbitá, a kromě toho už jsi na vláčky moc starý, vždyť už jsi téměř muž!“ Štěkávě se zasmál a plácl rukama o stůl, jako kdyby se mu právě podařil náramný vtípek. Matka se spolu se svým mužem srdečně zasmála a Fridrich se omluvil a rodiče opustil. Zdálo se, že jakmile odešel od stolu, ulevilo se jim; začali rozmlouvat o něčem, co už však Fridrich neslyšel.

Vybalil si kufr, naskládal knihy na prázdnou polici a na zeď pověsil fotografii sebe a Otty – stáli v bílých šortkách, tričkách s krátkými

rukávy a černých teniskách u běžecké dráhy. Oba se usmívali do objektivu, ruce měli navzájem přehozené kolem ramen a na jejich dlaních byly lehce zřetelné drobné šrámy – večer předtím si slíbili, že si budou pokrevními bratry, a pomocí nožíku na dopisy si rozřízli měkkou kůži na dlaních – jenom centimetr – předtím, než si potřásli rukama.

Spatří Ottu ještě někdy? Za den nebo dva by určitě mohl zkusit to téma znovu vytáhnout a pozvat Ottu, aby u nich strávil jaro. Možná si by pak mohli zbudovat tajný domek ve větvích, který by rodiče nikdy neobjevili.

Zaslechl měkké kroky za dveřmi a pak lehké zaklepání. Vstal z postele – doufal, že mu otec nese jeho vlakovou soupravu nebo že mu matka přišla popřát dobrou noc.

Za dveřmi však nikdo nebyl. Jen na podlaze ležel stříbrný podnos a na něm malý talíř s masem, chlebem a sýrem a sklenice mléka. Když Fridrich pohlédl do chodby, spatřil cíp Annina chrpově modrého šátku, jak mizí po schodišti dolů, tam, kde byli jeho rodiče a rozlehlá prázdná vstupní hala cizího domu.